

Надія Кулеша

ЧАСОПИС «UKRAINISCHES KORRESPONDENZBLATT»
(Відень, 1914—1918 pp.) — ПОПУЛЯРИЗАТОР
УКРАЇНСЬКОГО ПИТАННЯ
У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Охарактеризовано часопис «Ukrainisches Korrespondenzblatt», проаналізовано його змістове наповнення.

Ключові слова: *«Ukrainisches Korrespondenzblatt», українське питання, політика, пропаганда, популяризація, проблематика.*

Охарактеризировано издание «Ukrainisches Korrespondenzblatt», проанализировано его содержательное наполнение.

Ключевые слова: *«Ukrainisches Korrespondenzblatt», украинский вопрос, политика, пропаганда, популяризация, проблематика.*

The publication «Ukrainisches Korrespondenzblatt» has been characterized and its content has been analyzed.

Key words: *«Ukrainisches Korrespondenzblatt», the Ukrainian issue, politics, propaganda, popularization, problems.*

З початком Першої світової війни, коли українські землі по обидва боки австро-російського кордону стали не лише її театром, а й однією з її причин і предметом, настав відповідний момент для становлення української державності, що дало б змогу забезпечити історичну справедливість щодо вікових прагнень багатомільйонного українського народу та утвердити політичну рівновагу на континенті. Репрезентацію національно-політичних та соціально-економічних інтересів «російських» українців взяли на себе Союз визволення України, створений представниками політичних емігрантів з підросійської України, та Головна українська рада — міжпартійна організація на базі основних західноукраїнських партій, яка висту-

пала від імені українців Австро-Угорської імперії. Змушені через наступ російських військ покинути Львів, обидві структури місцем свого осідку вибрали Відень.

Уже на початку вересня 1914 р. Головна українська рада відразу ж почала працювати над реалізацією своєї програми, яка полягала у вирішенні українського питання шляхом накреслення загального напрямку української політики, розв'язання національно-політичних проблем у зв'язку з війною, формування національного війська, що у перспективі мало привести до здобуття державної самостійності України. До Відня було перенесено головний український щоденник «Діло», щоб тимчасово продовжувати видавати його там як щотижневую газету. Це мало забезпечити неперервність діяльності українства у справі популяризації національної ідеї на час російської окупації Галичини, яка брутально ліквідувала усі прояви українського життя на зайнятих теренах, починаючи із негайного закриття усіх українських часописів.

Для пропаганди української ідеї серед німецькомовної аудиторії, привернення уваги до українського питання як одного з найактуальніших для європейської політики та «заповнення прогалин в інформації, яку публіка отримує іншими шляхами, правдивого висвітлення сфальшованих точок зору або спеціально запропонованих чуток, які вводять в оману, про ситуацію в країні» Головна українська рада заснувала у Відні свій друкований орган. Уперше він вийшов у світ вже 17 вересня п. н. «Ukrainisches Korrespondenzblatt» (далі— «УК»), метою якого було «грунтовно інформувати громадськість монархії і зарубіжних країн про події в Галичині під час війни та висвітлювати дійсне становище на східному театрі воєнних дій, використовуючи цілком надійне і достовірне викладення перебігу подій» ([Від редакції]. — 1914. — Nr. 1).

У першому номері часопису були вміщені офіційні звернення українських інституцій, які на час російської окупації Галичини розмістили свої штаб-квартири у Відні, — відозва Союзу визволення України «An die öffentliche Meinung Europas» [«До суспільної думки Європи»] про необхідність незалежності України та комюніке Головної української ради «Unsere Aktion in Oesterreich» [«Наша справа в Австрії»], уже опубліковане в багатьох віденських часописах, про сучасний момент у Галичині (1914. — Nr. 1).

Редактор «Діла» Василь Панейко, який очолював редакцію «УК» у 1914—1915 рр., «зі старту» задав німецькомовному тижневику солідні стиль та зміст: разом з іншими тогочасними українськими віденськими виданнями цей часопис забезпечив належну популяризацію української справи у німецькомовному світі, виступаючи в обороні інтересів українського народу та його національно-державних змагань. У червні 1915 р., одразу після звільнення Львова від російської окупації, В. Панейко повернувся для організації відновлення щоденника «Діло» на українських теренах, щоб уже 12 вересня його черговий номер вийшов у «рідних стінах». Короткий час видання очолював Ярослав Витошинський, далі редакцію провадив Володимир Шиллінг-Сінгалевиц, за керівництва якого часопис дещо змінив свою назву — «Ukrainische Korrespondenz» (1917—1918).

Одним з аспектів діяльності Головної української ради на захист інтересів українського народу на європейській арені була публікація численних відозв, звернень тощо зокрема і в «УК»: «Von der ukrainischen parlamentarischen Vertretung» [«Від українського парламентського представництва»] (1914. — Nr. 2); «Protest der ukrainischen parlamentarischen Vertretung Galizien gegen russische Verwaltung der Glaubensfreiheit des ukrainischen Volkes in Galizien» [«Протест української парламентської репрезентації Галичини проти російського насилля над віросповіданням українського народу в Галичині»] (1914. — Nr. 4), підписаний К. Левицьким, Є. Олесницьким та Ю. Романчуком; «Protest der Ukrainer» [«Протест українців»] (1914. — Nr. 8) — протест проти антиукраїнської політики російської влади в окупованій Галичині, прийнятий та підписаний очільниками Головної української ради, парламентського представництва та СВУ; протест Загальної української ради проти масового вивезення українського населення із Галичини та Буковини «Gegen den russischen Vandalismus» [«Проти російського вандалізму»] (1915. — Nr. 32/33). Про реорганізацію Головної української ради в Загальну українську раду 5 травня 1915 р., яка мала стати репрезентантом усього українського народу під час війни, а також і його найвищим і єдиним представництвом на теренах Австро-Угорщини, було повідомлено читачам спеціальним зверненням (Allgemeine ukrainischer Nationalrat [Загальна українська рада]. — 1915. — Nr. 19).

Традиційна передова стаття, розміщена на першій сторінці часопису, зазвичай висвітлювала глобальну проблематику українського питання. Так, на винятковому міжнародному значенні України наголошував Лонгин Цегельський: «Лише короткий огляд історії Східної Європи може довести, що той, хто посідає Київ та Дніпровський басейн, має до розпорядження майже всю Східну Європу — вплив на Балканах та Центральну Європу — і стане в результаті наддержавою, що відіграє вирішальну роль» (*Die internationale Bedeutung der Ukraina* [Міжнародне значення України]. — 1914. — Nr. 6); міркуваннями про загальноєвропейську необхідність утворення незалежної української держави ділилися відомі німецькі політичні, наукові та громадські діячі, серед яких — Ернст Бассерман, Пауль Рорбах (*Die Ukrainerfrage* [Українське питання]. — 1915. — Nr. 21); у наполовину «вибіленій» цензорами статті цілі української політики та шляхи їх досягнення обґрунтовував Кость Левицький (*Wege und Ziele der ukrainischen Politik* [Шляхи і цілі української політики]. — 1916. — Nr. 4).

У часописі практикувалася публікація передової статті у формі матеріалу від власного кореспондента (*Von unserem Berichterstatter*) з конкретної європейської столиці (наприклад: «Ein Brief aus Sofia» [«Лист із Софії»] (1914. — Nr. 9; підп.: z), «Ein Brief aus Konstantinopel» [«Лист із Константинополя»] (1914. — Nr. 10; підп.: z). Темами передових статей слугували резонансні політичні події чи концептуальні європейські проблеми. У них аналізувалися політичні та громадські рухи у сусідніх з Україною державах, характеризувалися спільні точки дотику, визначалися пріоритети на перспективу, аналізувалися взаємини України з сусідніми державами. Зокрема, були опубліковані статті: «Haltung der Polen» [«Позиція Польщі»] (1914. — Nr. 7); «Die Türkei und die Ukraina» [«Туреччина та Україна»] (1914. — Nr. 12); «Auf dem Balkan (Betrachtungen eines Ukrainers)» [«На Балканах (Спостереження українця)»] (1914. — Nr. 13), «Die Ukraina und Rumänien» [«Україна та Румунія»] (1915. — Nr. 17); «Die polnische-ukrainische Frage» [«Польсько-українське питання»] (1917. — Nr. 44/45; підп.: Wladimir Zahajkewytsh). Окрім редакційної оцінки поточних подій, подавалися витяги з публікацій про них в іноземній пресі, найчастіше — віденських часописах «Reichpost» та «Das Neue Oesterreich».

Перспективне значення України у світовій політиці підтверджувалося численними статтями зарубіжних політичних та наукових діячів, як написаних спеціально для «УК», так і зреферованих матеріалів з європейської преси. Зокрема, велике майбутнє бачив для України посол австрійського парламенту Франц Ессер (Franz Jesser) (Die Ukraina. — 1915. — Nr. 14); «беручи до уваги цензурні умови», редакція «лише скорочено повторила» витяги зі статті автора Mantis, опублікованій у газеті «Das neue Deutschland»: «Українське питання (яке цілком можна вважати безсумнівним) — найважливіша проблема, яку ця війна заторкнула. Я запевняю, що це питання мусить бути вирішене» (Der ukrainische Staat eine Notwendigkeit [Українська держава — необхідність]. — 1915. — Nr. 23) (цей конспективний матеріал був наполовину «вибілений»). Низка статей у часописі подавалася п. н. «Die ukrainische Frage» [«Українське питання»], вміщуючи цитування зарубіжної преси з цієї проблематики, думки видатних українських та іноземних політичних діячів. Так, в одній з них були зібрані фрагменти виступів відомих німецьких діячів про значення української держави для Європи, зокрема Ернста Бассерманна та Пауля Рорбаха (Die Ukrainefrage [Українське питання]. — 1915. — Nr. 21). Відновлення української державності у 1917 р. викликало нову хвилю публікацій у європейській пресі про Україну, аналізуючи які, редакція «УК» подавала статті про перспективи незалежної України на світовій політичній арені (Das Interesse Frankreich und der Schweiz an einer unabhängigen Ukraine [Інтерес Франції та Швейцарії в незалежній Україні]. — 1917. — Nr. 30/31; Das Interesse des deutschen Volkes an einer zweckmäßigen Lösung der ukrainischen Frage [Інтерес німецького народу в доцільному вирішенні українського питання]. — 1917. — Nr. 40/41, 44/45).

Для повноти картини «сусідських» суджень про українське питання редакція постійно характеризувала ставлення російської політичної еліти до цієї проблеми, «озвучуючи» його красномовним цитуванням численних російських періодичних видань, неодноразово вміщувала більші матеріали з обговоренням антиукраїнської істерії серед російського політикуму. Серед них — «Herr Milukoff gegen die Ukrainer» [«Пан Мілюков проти українців»] (1915. — Nr. 24), «Der russische Panlawismus» [«Російський панславизм»] (1915. — Nr. 31) — зреферована стаття професора Віденського університету

Ганса Юберсбергера (Hans Übersberger) про панславізм як «підкопну» роботу російської зовнішньої політики тощо. Цю ж тему розвинув у своїй статті професор Володимир Калинович, аналізуючи зміну гасел російської пропагандистської машини з непопулярного «панславізму», що виродився і вичерпав себе, на модерний уявний «неославізм», який мав би звести всі слав'янські «струмочки» в єдине російське «море» (Der Neoslawismus und die Ukrainer [Неославізм та українці]. — 1915. — Nr. 51).

Особлива увага у часописі приділялася українському вояцтву, яке в лавах австрійської армії виборювало українську державність, — про його особливу мужність і відвагу у боях йшлося у численних матеріалах: «Der ukrainische Soldat im jetzigen Kriege» [«Український солдат у теперішній війні»] (1914. — Nr. 4), «Neue Anerkennungen für ukrainische Schütze» [«Нові відзначення українських стрільців»] (1914. — Nr. 15); друкувалися списки нагороджених військовими відзнаками українських стрільців («Auszeichnungen ukrainischer Soldaten» [«Нагородження українських солдатів»] (1914. — Nr. 10, 11); постійно поповнювалася новими іменами рубрика «Auszeichnungen von Offizieren und Mannschaften ukrainischer Nationalität» [«Відзначення офіцерів та рядових української національності»] (1914—1915 pp.), вміщувалися передруки про звитягу українських січовиків із зарубіжної преси (часто п. н. «Ukrainische Freischützen» [«Українські вільні стрільці»]). Захоплений відвагою українських вояків, відвідав фронт «лінію вогню» спадкоємець австрійського трону ерцгерцог Карл Франц Йозеф і «власноручно прикріпив медалі за відвагу слухачеві аграрної академії Андрію Мельнику, селянину Федору Михайливу та учневі восьмого класу Львівської гімназії Василю Пучинському» (Der Thronfolger bei den ukrainischen Freischützen [Спадкоємець трону в українських Вільних стрільців]. — 1915. — Nr. 2). Про «junge Amazone» [«юну амазонку»] Олену Степанів йшлося у статті «Ein weiblicher Kadettaspirant» [«Жіночний кадет-аспірант»] (1915. — Nr. 3). Час від часу друкувалися «підсумкові» матеріали п. н. «Ukrainische Helden» [«Українські герої»], які базувалися на публікаціях німецької та австрійської преси. Так, своєрідний звіт з поля бою офіцера одного з бойових підрозділів містився у статті «Ukrainische Helden. Aus den Kämpfen in Montenegro (Aus dem Tagebuch eines Offiziers des IV./80.

Infanteriebataillons)» [«Українські герої. 3 боїв у Монтенеро (Зі щоденника офіцера піхотного батальйону IV/80)»] (1915. — Nr. 15) (передрук із віденської газети «Reichpost»).

Редакція часопису не випускала з поля зору діяльність українських харитативних організацій у Відні, які провадили велику роботу. Зокрема, Комітет допомоги українським біженцям із Галичини, які шукали порятунку від російської окупації Галичини, регулярно надавав необхідні інформацію та інструкції (Für die ukrainische Flüchtlinge aus Galizien und der Bukowina [Для українських біженців з Галичини та Буковини]. — 1914. — Nr. 3, 6), роз'яснення п. н. «Ukrainische Flüchtlinge in den einzelnen Kronländern» [«Українці збігці в окремих коронних землях»] та заклик Президії українського допомогового комітету п. н. «Für die ukrainischen Flüchtlinge aus Galizien und der Bukowina (Aufruf.)» [«Для українських біженців з Галичини і Буковини (Заклик)»] (1914. — Nr. 4); подавалися звіти про фінансову допомогу біженцям («Bericht über die bisherige Unterstützungsaktion und den bevorstehenden Geldmittelbedarf des Hilfskomitees für ukrainische Flüchtlinge aus Galizien und der Bukowina» [Звіт про попередню акцію підтримки та майбутнє фінансування потреб українського допомогового комітету біженцям з Галичини та Буковини]) (1914. — Nr. 9), де, зокрема, інформувалося, що на кінець жовтня 1914 р. було зібрано 32 500 крон. На час перебування у Відні для українських біженців були організовані курси для поглиблення знань з організації та провадження сільського кооперативного господарства (Landwirtschaftlicher Genossenschaftskurs für ukrainische Flüchtlinge in Wien [Сільськогосподарський кооперативний курс для українських збігців у Відні]. — 1915. — Nr. 10). Українське жіноцтво на еміграції опікувалося пораненими українськими вояками, «які жертвували свою кров для Вітчизни» (Das Ukrainische Damenhilfskomitee für verwundete Soldate [Український жіночий допомоговий комітет пораненим солдатам]. — 1915. — Nr. 18).

У часописі ґрунтовно обговорювалося значення України для світової економіки (цей аналіз було започатковано статтею «Die wirtschaftliche Bedeutung der russischen Ukraina» [«Господарське значення російської України»] (1914. — Nr. 5). Аналогічна проблематика розвивалася у статті В. Пачовського «Die wirtschaftliche Bedeutung der Ukraina für die Weltpolitik» [«Економічне значення

України у світовій політиці»] (1914. — Nr. 6), який, зокрема, наголошував: з ходом світової війни німецький світ усвідомив, що зупинити монгольську орду Російської імперії, яка є загрозою для європейської культури, здатна лише Україна з її тридцятимільйонним населенням: «Без Фінляндії, без Польщі, без прибалтійських країн Росія зможе, брязкаючи мечем, і надалі загрожувати економічній безпеці сусідніх держав. Однак без України впливи Росії у Європі опустяться на нижчий рівень». Постійні тематичні замітки інформували про стан справ у різних галузях української економіки (Die chemische Industrie in der Ukraine [Хімічна індустрія в Україні]. — 1917. — Nr. 20; Die Zuckerindustrie der Ukraine [Цукрова індустрія України]. — 1917. — Nr. 29; ін.).

Неодноразово на шпальтах видання вміщувалися матеріали про особливу роль української греко-католицької Церкви у справі творення національного духу галицьких українців, плекання народної традиції та християнської віри (Eine Heldentat des ukrainischen Metropolit Grafen Andreas Szeptyckuj [Геройський подвиг українського митрополита графа Андрея Шептицького]. — 1914. — Nr. 1; 1809 und 1914 [1809 і 1914]. — 1915. — Nr. 6; підп.: W. K. (крипт. Володимира Калиновича); ін.); часопис відстежував події, що торкалися долі митрополита Андрея, відправленого царською владою у заслання в Росії, постійно надаючи читачам по можливості вичерпну інформацію (Metropolit Graf Szeptyckuj in Kursk [Митрополит граф Шептицький в Курську]. — 1914. — Nr. 8; Andreas Graf Szeptyckuj [Андрей граф Шептицький]. — 1914. — Nr. 15; Der Metropolit Scheptyzkyj in Peterburg [Митрополит Шептицький в Петербурзі]. — 1917. — Nr. 15/16; Die Heimkehr des Metropolit Grafen Scheptyzkyj [Повернення Митрополита графа Шептицького додому]. — 1917. — Nr. 27/28).

У публікаціях часопису порушувалася болюча тема окупації Галичини російськими військами, в обозі яких прибули численні православні церковнослужителі. Незмінною складовою боротьби з українством була заборона української мови: «Українська мова вигнана з усього суспільного життя і комунікації. Українські надписи на залізничних двірцях видалені і замінені російськими (та польськими). Розпорядженням влади також припинені українські часописи...» (Neues über die russische Gewaltherrschaft in Ostgalizien

[Нове про російську тиранію у Східній Галичині]. — 1914. — Nr. 5). «Імпортовані» у Львів для русифікації населення, ортодоксальні попи проповідували російською мовою, яку ніхто не розумів, тому змушені були вдаватися до послуг перекладачів (Russische Popen in Lemberg [Російські попи у Львові]. — 1914. — Nr. 9); навернення українців Галичини до «русского мира» велося шляхом брутальної заборони греко-католицького обряду та запровадження православного (Russische Popen in Galizien [Російські попи в Галичині]. — 1914. — Nr. 15). Постійною темою публікацій було обговорення окупації Галичини російськими військами — редакція висвітлювала всі нюанси політики «братів-визволителів».

«Подорожні враження» від поїздки Р. Смаль-Стоцького до Львова, опубліковані у «Fremdenblatt», подавалися у скороченому викладі п. н. «Unter den Russen in Ostgalizien» [«Під росіянами у Східній Галичині»] (1915. — Nr. 4, 5), зокрема, у них наголошувалося на ліквідації української преси та переданні греко-католицьких парафій російським «батюшкам». Побудована на цитуваннях публікацій у зарубіжній періодиці (польській, німецькій, швейцарській), стаття «Die Russifizierung Ostgaliziens» [«Русифікація Східної Галичини»] (1915. — Nr. 9) змальовувала картину тотального тиску російської пропагандистської машини поряд з агресивною діяльністю окупаційної влади на шкоду українському населенню. Під заголовком «Russische Wirtschaft» [«Російське господарювання»] у часописі друкувалися актуальні матеріали про «досягнення» російської окупації Галичини, переважно з посиланнями на російську та європейську пресу.

Багато статей про порядкування російської адміністрації в Галичині подавалося у передруку з іноземної преси: «Для українців їхні газети прикриті, всі їхні бібліотеки та їхній Національний музей закриті, так само як їхні товариства та просвітянські установи. Рутенські книги, разом з молитовниками, надруковані в Галичині, повинні передаватися поліції для знищення. За невиконання розпорядження — три місяці тюрми або штраф від 3000 рублів. Листування українською мовою також заборонено» (Die Russen in Lemberg [Росіяни у Львові]. — 1915. — Nr. 17 (передрук із «Neue freie Presse»)).

Особливого значення редакція надавала протидії російській пропагандистській машині, яка після анексії російськими військами

Галичини запрацювала із надзвичайною потужністю. Автори «УК» протидіяли цьому, друкуючи викривальні матеріали та полемізуючи з імперськими твердженнями ворожої пропаганди, успішно спростовуючи вигадки і наклепи на національно-визвольний рух, походження українського народу та його мови, викриваючи імперську суть політики царської Росії, змальовуючи небезпеку для народів Європи російського імперіалізму. Зокрема, в роки Першої світової війни широко експлуатувалася теза про належність українців до «великоруської» нації. Перегляд матеріалів європейської, зокрема угорської та польської, преси цієї тематики сфокусував увагу читачької аудиторії на таких «ударних» пунктах програми для російської армії та політичної пропаганди: українська мова — діалект великоросійської (не беручи до уваги висновок Російської академії наук про окремість цих двох мов, який науково доводив причини нерозуміння один одного представників обох народів на мовному рівні); заборона преси українською мовою; планування виселення українських селян з їхніх земель у Галичині та колонізації її 300 тисячами сибірських селян і т. п. (Die Ruthenen sind doch keine Russen [Рутенці — все ж таки не росіяни]. — 1915. — Nr. 2).

Визволенню Львова від російської окупації були присвячені більшість матеріалів 26-го номера, датованого 1 липня 1915 р. З особливим піднесенням часопис повідомляв про вихід 23 червня першої української газети («Нове Слово») у Львові після десятимісячної російської окупації (Unser Gruss! [Наше вітання!]. — 1915. — Nr. 28), підбивав підсумки втрат української культури від «братніх» грабунків (Das ukrainische Nationalmuseum in Lemberg [Український Національний музей у Львові]. — 1915. — Nr. 28).

Низкою публікацій «УК» висвітлювалися події Лютневої революції 1917 р. в Росії, відновлення української державності на території підросійської України, діяльність Центральної Ради та інших українських інституцій (Ausrufung einer selbstständigen ukrainischen Republik [Проголошення самостійної Української республіки]. — 1917. — Nr. 26; Die Selbstverwaltung der Ukraine anerkannt [Автономію України визнано]. — 1917. — Nr. 27/28; підп.: Wladimir Kalynowytsch; Das Arbeitsprogramm der ukrainischen Regierung [Робоча програма українського уряду]. — 1917. — Nr. 39; ін.).

Серед численних тем, які висвітлювалися виданням, належне місце було відведено українській діаспорі (Die Ukrainer in

Nordamerika und der Krieg [Українців Північній Америці та війна]. — 1914. — Nr. 8; Die Ruthenen in Brasilien [Рутенці в Бразилії]. — 1915. — Nr. 9; Ukrainische Spenden aus Amerika [Українські пожертви з Америки]. — 1915. — Nr. 27; Die ungarischen Ukrainer [Угорські українці]. — 1915. — Nr. 23; ін.). Василь Будзиновський ознайомлював читачів з колоритною галузкою українства — кубанськими козаками (Die Kubanjosaken [Кубанські козаки]. — 1915. — Nr. 10—12, 20, 24, 28, 29, 30, 31).

Поряд з цим у 1914—1915 рр. у часописі функціонували тематичні рубрики. Серед них — рубрика «Feuilleton», під якою вмішувалися публіцистичні та художні тексти (Galicien [Галичина]. — 1914. — Nr. 4; підп.: Ostar Hrycaj); Die Kosaken [Козаки]. — 1914. — Nr. 7; «Dort vorne» Ukrainischer Sitschower-Schütze [«Там попереду» Українські січові стрільці]. — 1914. — Nr. 9; Entgegnung den politischen Philologen betreffend die ukrainische Sprache [Репліка політичним філологам стосовно української мови]. — 1914. — Nr. 11—12, 14 (зреферований виступ Олександра Колесси на засіданні австрійського парламенту); Stille Helden [Тихі герої]. — 1915. — Nr. 18; підп.: Eugen Mandytshewsky). Час від часу друкувалися розповіді очевидців з театру воєнних дій, які змальовували будні українських стрільців. Із продовженням друкувалася стаття Степана Рудницького «Die Ukraine vom politisch-geographischen Standpunkt» [«Україна з політично-географічної точки зору»] (1916. — Nr. 23—32/33). Давність українського народу його державності підтверджували екскурси в українську історію (Innere Kolonization in Galizien [Внутрішня колонізація в Галичині]. — 1915. — Nr. 30; підп.: Dr. Eugen von Philippovitsch). Цю рубрику доповнювали час від часу «вкраплення» літературних творів, серед яких — поезії Т. Шевченка у перекладі Меланії Адріани Семаки (1918. — Nr. 20/21), нарис «Am Nordbahnhof (Selbsterlebtes)» [«На Північному вокзалі (Власний досвід)»] (1918. — Nr. 22/23) її ж авторства.

Публікації рубрики «Nachrichten des ukrainischen Pressbüros in Berlin» [«Вісті українського прес-бюро в Берліні»] доповнювали різноманіття інформаційних матеріалів часопису офіційними відомостями української пресової агенції в Берліні.

Під рубрикою «Ucrainica» друкувалися повідомлення про вихід українських часописів, зокрема «Ukrainische Nachrichten», «Вістни-

ка Союзу визволення України» та «Діла», видання якого було перенесено у той час до Відня, книг М. Грушевського «Ein Ueberblick der Geschichte der Ukrainer» (Wien, 1914), І. Пулюя «Ukraina und die Türkei» (Prag, 1914) та ін.

У виданні функціонували рубрики: «Blätterstimmen und kleine Notizen» [«Голоси преси і короткі замітки»] (статті рубрики подавали короткий огляд європейської, насамперед німецької, преси на предмет українського питання, зокрема, аналізувалися матеріали віденських часописів «Information», «Österreichischen Rundschau», «Montagsblatt», «Frankfurter Zeitung», «Berliner Tagblatt», угорського — «Pester Lloyd», російських — «Речь», «Русскія Вѣдомости», «Русское Слово»), яку від Nr. 16 за 1914 р. заступила рубрика «Neueste politische Nachrichten» [«Останні політичні вісті»] (насамперед інформація про діяльність українських політичних та громадських інституцій, зокрема Українського парламентарного клубу); «Politische Mitteilungen» [«Політичні повідомлення»] (від 1916 р.); «Kleine Mitteilungen» [«Короткі повідомлення»] = «Mitteilungen» [«Повідомлення»].

Рубрики бібліографічного плану («Büchereinlauf» [«Книжкові надходження»], «Bücherschau» [«Книжкова виставка»], «Neue Bücher» [«Нові книжки»]) ознайомлювали з новинками книгодрукарської галузі.

Від 1917 р. часопис поповнився новими рубриками: «Nachrichten aus der Ukraine» [«Новини з України»], «Aus der politischen Tageschronik» [«З політичної хроніки дня»], «Letzte Nachrichten» [«Останні новини»]; від 1918 р. — «Mitteilungen» [«Повідомлення»].

У виданні друкувалися некрологи видатних українських діячів, зокрема Василя Даниловича (1914. — Nr. 10), єпископа Чеховича (1915. — Nr. 20), Ярослава Весоловського (1917. — Nr. 24/25), Федора Вовка (1918. — Nr. 22/23).

Часопис піддавався жорсткій цензурі, багато чисел були наполовину «вибіленими». Цензурувалися навіть такі рубрики, як «Neue Bücher» [«Нові книжки»], інколи виходячи порожніми колонками із задекларованим заголовком. Часто у часописі вказувалося, що актуальний номер виходить другим накладом через «цензурні труднощі».

На останній сторінці газети рекламувалися львівські часописи — «один з найбільших щоденників монархії» «Діло» та «Сво-

бода», український віденський часопис «Ukrainische Rundschau», берлінський журнал «Osteuropäische Zukunft», львівський ілюстрований півмісячник «Шляхи», друкована продукція видавництва СВУ у Відні, українські новодруки німецькою мовою (серед них — «Українська державницька ідея та війна проти Росії» Д. Донцова, «Українська і російська мови» Є. Огоновського, «Україна, українці та інтереси Німеччини» Є. Левицького.

На початку травня 1918 р. редакція повідомила читачів про затримку виходу часопису через нестачу в друкарнях паперу. Здвоєні номери «УК» почали з'являтися із щораз більшим інтервалом, значно відхиляючись від задекларованого чотириразового виходу на місяць: № 18/19 — 11 травня, № 20/21 — 1 липня 1918 р. Своє п'ятирічне існування часопис припинив 23 липня 1918 р.

Сергій Блавацький

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ ВИСВІТЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ У ГАЗЕТІ «ДІЛО» (1917—1918, 1927—1928 рр.)

Статтю присвячено дослідженню тенденцій та закономірностей відображення міжнародної проблематики у газеті «Діло» впродовж 1917—1918, 1927—1928 рр. Встановлено закономірність «глобалізації/космополітизації» контенту газети у воєнний період (1917—1918) та його «локалізацію» у міжвоєнний період (1927—1928). З'ясовано також ще одну закономірність: у поданні зарубіжної хроніки 1917—1918 рр. домінували «сухі новини», натомість у відображенні зарубіжної хроніки у міжвоєнний період (1927—1928) простежено тенденцію збільшення С-тематики.

Ключові слова: газета «Діло», міжнародна проблематика, контент, зарубіжна хроніка, С-тематика, тенденція, закономірність, контент-аналіз.

Стаття посвячена дослідженню тенденцій та закономірностей відображення міжнародної проблематики в газеті «Діло» в 1917—1918, 1927—1928 гг. Определено закономірность «глобализации/космополитизации» контента газеты в военный период (1917—1918) и его «локализацию» в межвоенный период (1927—1928). Выяснено еще одну закономірность: в представлении зарубежной хроніки 1917—